

takih; — spoštovan blizu in daleč. Veliko se je trudil, — dosti molil, — hude bolezni prenašal. Pravični Bog mu v plačilo njegovega truda in trpljenja v sv. raju večni mir dodeli!“

V oporoki je blagi Céne volil 12 cerkvam posamezne zneske in se tudi v tem pokazal gorečega kristjana. Spomnil se je zidanja cerkovnikove hiše, ki se ima v kratkem pričeti; ravno tako odločil podporo ribniškemu trgu za odpeljavo vode, ki ob nalivih ceste poplavlja in grdo onesnaži.

Na krasnem spomeniku, ki so ga dali hvaležni sinovi postaviti na grob ljubljenega očeta, stojé pomenljive in kakor upamo zaslužene vrstice:

„Uzór si bil krščanskega življenja,
Prenašal vdano si bridkost trpljenja;
Smrt sveta je nebo Ti odklenila,
Na vekomaj Te z Jezusom združila.“

Naj vrli oče Céne v miru počiva, dokler ga ne obudi k novemu življenju trobente glas na dan vesoljnega vstajenja! „Večernice“ pa naj hranijo njemu v spomin, nam v vzgled popis njegovega lepega življenja, kterega završujem s srčno prošnjo do Boga, naj še mnogo takih mož podeli slovenskemu narodu!

+ Škorčeva povest.

(Spisal *A. Koder.*)

I.

„Če ne boš priden, pa te dam črnemu Petru, ki otroke v ogljenico meče“, tako so me strašili čestokrat predraga, nepozabna mati, ako sem bil neubogljiv in trmast bosopetec. Blaga žena je vedela, zakaj izgovarja to nenavadno ime, kajti črni Peter, suh, sivolas in upognjen možiček, ki je daleč v gorah samotno živel in oglje kuhal, bil je največji strah vaški mladini. Kakor se razkropé piščeta, ko se pripelje v višavi bistrooki jastreb, tako smo se vselej razpršili otroci, kedar je bos, v raztrgani kamižoli, s širokokrajnim pokrivalom črni Peter s košem skoz vas korakal in z globokim hripavim glasom kričal na vse pretega: „Kupite oglja, bukovega oglja pol peharja za groš!“

Največjo preglavico pa je delala vaškim otrokom starčeva dolga siva brada, kajti črni Peter je imel po občnem mnenju pregrešno lastnost, da se ni bril niti v petek niti v svetek, in pa za nas mladino posebno strašna povest, da je bil že nekdanj v smrt na vislicah obsojen, a od francoskega cesarja Napoleona, ki je vladal tedaj tudi na Kranjskem, pomiloščen.

Nam otrokom je bilo tedaj zaradi take dobrote cesarjeve jako žal, kajti ko bi bili Francozi Petra umorili, bil bi nam marsikak strah prihranjen in žuganje opuščeno; tako pa smo morali mi za starčeve grehe pokoro delati po nedolžnem in brez prave sodbe.

Naravno je torej, da smo se tudi ogibali črnega Petra, akoravno ni storil nikdar nikomur nič žalega in se je pripovedovalo celó o njem, kako prijetno kočó si je postavil gori v gorah ter da ima v njej neštivilno raznih ptic, jastrebov in sov, škorcev in srak, ščinkovcev in senic, povrh pa še mladega volka, krotko lisico in pa v železni kletki kocinas tega medveda.

Poslednje nam je bilo v resnici zanimivo. A kdo bi si bil upal k Petru v gore, kdo bi ga ogovoril, kdo bi šel z njim, ko bi ga bil tudi povabil?

Tako smo ugibali modri bosopetci in po dolgem prepiranju sklenili nekdanj, naj grem jaz Petra obiskovat, ker sem bil najmočnejši izmed vseh.

Take časti in ponosa nisem čutil nikdar pozneje v življenju kot tedaj in ga gotovo tudi ne bodem. Obljubil sem torej boječim tovarišem, da grem v gore. In da izpolnim obljubo, zastaviti sem moral tri hlačne gumbe, ktere so mi takoj porezali tovariši ter je nadomestili z drenovimi klini.

A komaj sem se vrnil isti večer domú, žal mi je bilo nepotrebne obljube. In ko bi se ne bil bal, da izgubim svetle zastavljene gumbe, prelomil bi bil takoj besedo. Take pa mi je nepremišljenost rodila noč polno strašnih sanj. Ugibal sem dolgo pred spanjem, kako se naj pripravim za pot, kako gorjačo naj vzamem seboj in pa koliko kosov kruha za popotnico.

Tudi svoje poslednje sporočilo sem hotel urediti pred odhodom ter premislil natančno, kdo naj nosi, ko bi me ne bilo več nazaj, moje praznične hlače, kdo beli novi slamnik, in kdo naj podeduje tri lepe, v vrečico zašite in pod hišno „podnico“ shranjene nove krajcarje. Že drugo jutro skličem svoje tovariše jim naznanim poslednjo voljo ter pravim;

da hočem precej oditi k Petru. To je bilo veselje krog in krog. Le jaz sem bil skrivaje žalosten na smrt. Trenutek pozneje se odpravimo proti gozdu. Cela procesija nas je bila.

Jaz kakor kralj sredi tovarišev. In kako so me častili in me spremljali pol ure daleč. Jeden mi je nesel težko gorjačo, drugi culico polno kruha in jabolk, tretji pa mi je prigovarjal, naj si vse dobro zapomnim, kar vidim in čujem ondi, in če je mogoče, naj jednega škorca, ki zna govoriti, kakor pravijo, skrivaje stisnem za srajco.

Ob gozdni kapelici pomolimo še vsi skupaj par očenašev za srečno pot, in trenutek pozneje sem bil sam, tako sam v temnem gozdu.

Molče in otožen sem korakal po strmi poti v gore in strah mi je stiskal bolj in bolj srce. A preponosen sem bil, da bi se bil vrnil, prelomil besedo in — svetle gumbe izgubil. Dobro uro sem hodil tako, ko se jame svetliti gošča, in trenutek pozneje zapazim v gorskem zatišju temno leseno in s smrekovimi skorjami pokrito kočo, v obližju pa skladnico drv in ogorelo oglenico. Noge se mi ustavijo, ko zagledam na klopi pred kočo črnega Petra, ki je pušil iz majhne pipe in čital iz velike zamazane knjige. Ravno v tem trenutku se ozre po poti, in ko vidi mene, odloži knjigo ter mi k sebi migne, pri tem pa nekako čudno skremži obraz. Poslednje mi vzame zadnji pogum. Preslab, da bi si upal zbežati, jamem na ves glas jokati, in še le ko se Peter prijazno približa, me po licu poboža ter obljubi, da mi pokaže škorca, ki zna govoriti, stoprav tedaj se umirim.

Kako se začudim, ko stopim črez leseni prag v kočo. Lepo svetlo in pobeljeno je bilo notri, kakor pri nas doma, in pa na desno in levo polno življenja. Že pri durih nama prifrči nasproti škorček, sede naravnost meni na klobuk, steguje vrat, kakor da bi mi hotel pogledati natanko v obraz, ali me pozna, in kriči: „Čegav pa si, čegav pa si“? Črez nekoliko pa pristavi sam: „Petrov sem, Petrov sem.“ Poslednje me je jako zanimalo, a tudi užalostilo, kajti spoznal sem, da bi ne bilo varno škorčka pod srajco stisniti, kakor so mi naročali tovariši pri odhodu; saj bi povedal vsakemu, da je Petrov.

Ko premišlujem prelepe škorčeve lastnosti, priskače mi nasproti zvedava pisana sraka ter meni nič, tebi nič plane na moj zadnji svetli gumb, ki je visel le še na jedni niti pri robu, odtrga ga ter zleti z njim na plico, povrh pa se mi

še posmehuje s svojim predrznim skovikanjem, kakor bi hotela reči: „Kaj si ti, kaj si ti, beži, beži, beži.“

„Lepa je ta“, mislim si, gledaje z žalostnim očesom za svetlim gumbom in tatinsko srako. Najbolj pa me jezi, da črni Peter ne stori ničesar za mojo brambo, temveč hvali škorčka, srako in okoli in okoli brezštevilno krdelo ptic, ki ga s petjem in ščebetanjem pozdravljajo.

Zdajci prideva do kurnika, kjer je že prežal mlad širokorep lisjak na svojega gospoda. Ko mu odpre vratica, spenja se veselo po njem ter mu liže roki, naposled pa tudi predrzno v moj žep poseže ter mi vzame zadnji kos kruha, ki sem si ga za vrnitev prihranil. To je bilo veselje v oglarški koči. Povrh so prepevale senice in ščinkovci, škrjanci in drozgi, da je kar po ušesih šumelo. Le nekaj sem pogrešal, kar sem si najbolj želel, namreč kocinastega medveda. Peter mi je pravil, da mu je poginil pred nekimi tedni, in pokazal mi je skoz okno na ono mesto, kjer ga je bil zakopal.

Ko hodiva tako s Petrom od kota do kota med mnogovrstnim ptičjim rodом, vpraša me, kaj me je k njemu pripeljalo, in ali imam kakovo posebno željo.

Na dolgo mu pripovedujem potem, kajti prešla mi je bila vsa boječnost, kako so me izvolili tovariši za to imenitno obiskovanje in kaj sem moral zastaviti, da izpolnim dano besedo. Naposled pa mu tudi odkritosrčno naznanim, kaj so mi svetovali tovariši, a da škorček kakošen je ta, ni za pod srajco, precej bi me izdal.

Smejal se je črni Peter, da mu je siva brada prsi ometala in so se mu lepi beli zobje kazali, ter je pristavil, da me hoče odškodovati za kruh, ki mi ga je lisjak ukradel. Zaradi tega me pelje v vežo, ogenj na ognjišču zaneti in pravi, da za pol ure skupaj kosiva. In kako lepo je bilo kmalu potem, ko sva sedela okoli dišečih žgancev v obili družbi. Po kratki Petrovi molitvi se je jelo deliti kosilo. Nasproti gospodarju sem sedel jaz na malem stolcu, poleg mene lisjak, na Petrovi rami škorček, na mojem pokrivalu tatinska sraka in po zraku nad nami so švigali ščinkovci, senice in ondi v kotu na žličniku je čepela rudeče prepasana taščica ter nam za dober tek žvrgolela svoj: ci, ci, ci, žek, žek, žek, ci, ci.

To je bilo veselje! Tako prijetno še nisem kosil nikdar. In vse je bilo v redu. Lisjak je dobil jedi v svoje korito, ktero si je sam prinesel, pticam pa je podajal Peter zaporedoma drobtine; tatinska sraka pa je bila tako predrzna, da je kar z menoj vred v mojo žlico kavsala ter mi najbolj za-

beljene kose jemala. Ko se je bližalo kosilo h koncu, čuje se od daleč meketanje, in ko se ozreva s Petrom, zagledava že na vežnem pragu kozičico, ki se je, vrnivši se s paše, oglasila pri naju, kakor da bi hotela reči: „Bog blagoslovi, če jeste, in dobro naj vam tekne!“

V takem veselju pozabim popolno na dom in ostal bi bil najrajši pri Petru za vselej.

A zmislím se zopet zastavljene besede in milo se mi je storilo. Tudi Peter ugane, kaj me teži in pravi: „Poglej, solnce se je nagnilo in doma te pričakujejo! Veseli me, da si me obiskal; pogumen deček si in če ostaneš priden, podarim ti drugo pomlad škorčka, ki bode znal tvoje ime izgovarjati.“ Objel bi bil in poljubil starega Petra pri teh besedah in s težkim srcem sem se poslavljal od lisjaka in ptic.

Pri odhodu mi pokaže Peter še veliko zamazano knjigo, kjer je bilo tako čudno pisano in prečrtano v njej. Tudi zvezde in solnce je bilo notri. On pa pravi: „Kedar čitati znaš, pa ti pokažem v ti knjigi, kakov je svet in kako se različne zvezde imenujejo in kako se zemlja vrti.“

Nato me spremlja četrť ure proti domu in ko se vrne, kriči škorček še dolgo za menoj: „Čegav pa si, čegav pa si? Petrov sem, Petrov sem.“

II.

Na ograji konec vasi so že sedeli moji tovariši ter ugrabili, ali pridem in pridem, ali me ni morda snedel Petrov kocinasti medved; in ko zavriskam od daleč, vderó se kakor povodenj meni naproti.

To je bilo pripovedovanje in izpraševanje o črnem Petru, umnem škorčku in tatinski sraki. Niti polovice nismo pretehtali prvi večer, kar sem doživel v oglarski koči, jaz pa sem sanjal vso dolgo noč le o škorčku in črnem Petru.

A drugo jutro, o gorje, pokličejo me stara mati ter mi povedó, da so sklenili sinoči z očetom, da moram že drugi teden od doma za vselej v glavno mesto, kajti za gospoda so me odločili.

Temno se mi je storilo pri teh besedah, kajti oglarska koča in njeni prijazni prebivalci so mi bili v mislih bolj kot vse drugo. In zdaj bi moral zapustiti vse? Molčé sem prikimaval materi pri vseh vprašanjih, ali grem rad v mestne šole, skrivaje pa sem premišljeval, kako obiščem vsaj še enkrat črnega Petra, ki se mi je dozdeval od včeraj najboljši človek vsega sveta.

Bilo je na dan pred mojim odhodom. Od tovarišev bosopetih sem se poslovil že zjutraj ter obljuboval, da, kadar se vrnem, gremo vsi skupaj v oglarsko kočo škorčka gledat, sam pa sem sklenil popoldne iti še enkrat po slovo h gozdnim znancem. Jokaje sem pripovedoval staremu Petru o svojem odhodu, ko sva sedela na skladnici drv pred kočo in je škorček ponosno na moji rami stal ter me v ušesi ščipal, stari mož pa mi je dejal:

„Ti greš torej od tod in srečen si. Imeniten gospod bodeš enkrat, če imaš nekaj sreče. Stari Peter pa bode spal pod zemeljsko rušo, in ta škorček bode jed črvov, ko se zopet vrneš in morda nevedoma prideš mimo oglarske kočice. Vendar to nič ne dé.

Za slovo ti pa hočem povedati škorčevo povest, zapomni si jo in ko bodeš velik in imeniten, morda se spomniš tudi kdaj oglarja, črnega Petra, kakor mu pravijo ljudje.

Bila je nekdanj daleč daleč v gozdu škorčeva družina, mati škorčevka, oče škorec in trije sinovi škorčki. Mladi škorčki so prosili ljubega Boga, da bi smeli leteti po širnem svetu in da bi razumeli ljudi, kaj govore in kako živé, in da bi sami znali govoriti. In stvarnik jih je uslišal. Oni odleté v tri svetovne strani ter obljubijo pred odhodom, da se čez dvajset let zopet vrnejo v domovje.

Dolgo je bilo dvajset let starima škorcema, ki sta pričakovala svojih otrok, a ko pride določeni čas, vrne se samo najmlajši škorček. In ko se odpočije, jame pripovedovati sledečo povest, ki se je zgodila nekje v daljnem svetu, ki se imenuje deveta dežela.

Bil sem zaprt v kletki premožnega kmeta, ki je imel dva sina, starejši se je imenoval Pavel, mlajši pa Peter. Do osmega leta sta živela oba v očetovi hiši in dobro se jima je godilo. A že tedaj so zapazili ljudje, da je Pavel ljubši starišem od Petra. Zaradi tega so odmenili tudi Pavla za gospoda, Peter pa naj bi delal, sejal in žel na očetovem domu.

In tako je bilo. Pavel je prišel v mesto, tam se gosposki oblačil, dobro živel in malo učil. Peter pa se je trudil od zore do mraka, in ovsenjaka je bila njegova vsakdanja hrana. In vendar je ljubil svojega brata bolj kakor samega sebe. Neizmerno se je veselil časa, ko je hodil Pavel dom na počitnice, in daroval mu je vedno svoj zadnji prihranjen vinar. Tako se je godilo leta in leta, in Pavel in Peter sta odrastla med tem krepka mladenčca, prvi učen gospod, drugi zadovoljen kmetovalec. V istem času se je pričela huda vo-

ska. Mlado in staro je moralo zgrabiti za orožje, in tudi Pavel in Peter sta morala v boj.

Služila sta pri enem oddelku in skupaj trpela težave in neprijetnosti. Pripeti se pa, da se je oddelek, kjer sta služila Pavel in Peter, pregrešil tako hudo zoper vojne postave, da je bil obsojen po vrsti vsak deseti vojak na smrt. Tudi Pavel je bil deseti. Drugo jutro so jih peljali, dvajset jih je bilo obsojencev, da jih ustrelé, a zdajci stopi iz vrste Peter, poklekne pred poveljnika in prosi, naj oprosté brata Pavla, ker stariši bi same žalosti umrli, ko bi se ne vrnil več, in naj njega ustrelé namesto brata.

Vse strmi in se čudi taki bratovski ljubezni in solze igrajo v očeh vsem okoli stoječim. Tudi poveljnik je ginjen takega prizora ter pravi, da nima pravice sam pomilostiti ga, a naznaniti pa hoče cesarju to prošnjo. Kmalu potem se objavi cesarjev odgovor, da je pomiloščen Pavel zaradi ljubezni svojega brata in povrh sta še oba oproščena vojaštva.

Domú hitita in veselje starišev je bilo nepopisno, ko čujejo prelepo povest o bratovski ljubezni.

O oče in mati ne živita dolgo. Za njima dobi starejši sin Pavel gospodarstvo, mlajši pa hoče ostati pri ljubljennem bratu. A odslej izgine veselje in sreča iz hiše, kajti Pavel pozabi kmalu, kdo je Peter, ki je bil pripravljen celó umreti za-nj, in kazati mu prične, da je gospodar le on, vsi drugi pa njegovi posli. Hudo je delo to ubogemu Petru in obilo je točil skrivaje solz zaradi take nehvaležnosti, a molčal je. Ko sloni neko popoldne sam v hiši in se pogovarja s krotkim škorčkom, ki je bil jeden izmed istih od Boga v svet poslanih, pravi mu nekako otožno ptič: „Peter, najboljše je, da umrješ in zapustiš vse meni.“

Zdajci je bilo Petru jasno vse. Torej smrti mi želi ljubljeni brat, da bi podedoval zadnjo pravico, ki me veže na njegov dom, pravi sam pri sebi. Škorček je moder ptič, slišal ga je govoriti tako in odkril je meni to skrivnost, ker jaz sem njegov jedini prijatelj, ko ga pozablja vse.

Že drugo jutro odide nesrečni brat od doma daleč v gozd. Ondi si postavi leseno hišico, oglje žge, smolo kuha in svojega škorčka varuje kakor svoje desno oko.

Med tem mine določenih dvajset let, ko se imajo vrniti izpuščeni škorčki. Tudi naš znanec prosi svojega gospodarja, naj ga izpusti, da obišče v gozdu svoje stariše.

Jokala sta veselja stara škorca, ko zagledata svojega mladega, a ko jima pripoveduje zgodbo o bratovski ljubezni,

povešita glavi in izgubita zadnje upanje, da se vrneti ostala dva sina, kajti s svojo zgovornostjo sta gotovo odkrila zle besede in namene hudobnih ljudij ter bila iz maščevanja ubita.

Zaradi tega prosita zopet ljubega Boga, da bi odvzel škorčevemu rodu razuma in govorjenja dar v blagor sebi in popačenemu človeškemu rodu.

In Bog je uslišal molitev starih škorcev, in odslej umejo škorci izgovarjati le posamezne besede. Kmalu potem pogineta stara škorca, in mladi škorček odleti nazaj v deveto deželo iskat svojega nekdanjega Petra, najde ga in odslej živita skupaj v sreči in nesreči, v žalosti in veselju, lepše kakor da bi bila ljubljena brata.“

Tako je pripovedoval črni Peter in solza mu je kanila na sivo brado, kakor da bi ga spominjala škorčeva povest žalostne dogodbe iz lastnega življenja. Naposled pa zopet povzame starec:

„Ti odideš torej v mesto. Srečen bodi in škorčeva povest naj te spremlja povsod, to ti dajem danes za slovo. In ko se vrneš, pa zopet k meni pridi, mnogo imam še govoriti, s teboj, a zdaj me še ne umeš. Samota je kriva, da sem postal samouk in v oni knjigi na polici najdem najboljšo družčino v ti tihoti, kajti zapisano je v njej, kako visoko je nebo, kako velik svet, kako se premikajo po večno utrjenih potih mesec in zvezde in kako majhen in ničten je človek poln strasti in goljufije.“

Strmé sem poslušal črnega Petra, a umel ga nisem. Ko sem se poslavljajal potem od starega znanca, priskače škorček iz kočice, sede mi na ramo in pravi: „Petrov sem, Petrov sem“.

Tudi tatinska sraka prileti in zavidljivo pogleduje na moje nove svetle gumbe na brezrokavniku, ščinkovci, seničice in škrjančki pa mi zažvrgolé žalostno slovo, ktero me spremlja domú, dokler mi ne zagrne oglarske kočice in njenih prebivalcev temni gozd.

III.

Bilo je leto pozneje. Jaz sem se vrnil prvič iz glavnega mesta ter se spomnil črnega Petra in njegovega umnega škorca. Hitel sem že prvo popoldne v gozd ter hotel pozdraviti starega znanca, na kterega sem tolikokrat mislil, ko se mi je tako nepopisno tožilo po domu.

A, o groza! Ko pridem na mesto, kjer je stala nekdanja ogleonica in Petrova kočica, najdem kup pepela in nekaj ogorelih tramov.

Vse mrtvo, žalostno, oj tako žalostno je bilo okrog in okrog. Nihče me ne pozdravi, nihče ne vpraša, kje si bil, kod si hodil tako dolgo, ko sedem na kopico ogorkov, kakor žalujoci prorok na razvaline jeruzalemskega mesta, in se mi vzbudi v otožnem srcu globoko čuteča žalostinka.

Zamišljen v nepričakovano premembo čujem od daleč šumenje po drevju, in ko se ozrem, prifrči mi stari znanec na ramo, preljubi Petrov skorček ter kriči: „Petra ni, Petra ni“.

Smili se mi uboga zapuščena ptica, ki mi tako milo pogleduje v oči, kakor bi hotela vprašati: Povej mi, kam je izginil moj ljubljenec Peter. Dolgo sedim na pogorišču, božam zapuščeno ptico in se pogovarjam z njo kakor z davnim znancem. In ko se vrnem proti večeru domu, spremi me otožni skorček. Že od daleč kriči mojim domačim naproti: „Čegav pa si, čegav pa si? Petrov sem.“ Vsi spoznajo preljubega nekdanjega skorčka ter mi pripovedujejo potem, da se je zažgala nekdam v noči Petrova koča, v kateri je našel smrt sam in vse njegove ptice in živali razun krotkega skorčka, kterega so videli pozneje večkrat sedeti na pogorišču in klicati: „Petra ni, Petra ni“. Stara sivolasa mati pa so pristavili: „Ubogi Peter, boljše življenje si zaslužil. Kamenito bratovo srce je krivo tvojega žalostnega življenja in nesrečne smrti. Ljubezen je navadno križana in tudi tvoja je bila. Pripovedovali so mi potem, da živi v neki daljni fari premožen Petrov brat, ki je zakrivil s svojo trdosrčnostjo bratovsko gorje. Življenje mu je rešil Peter v boju, on pa mu je dom prepovedal, kar ga je žalilo tako, da se je ogibal odslej ljudij in živel kakor puščavnik v gorah.

Spomnil sem se zdajci nekdanje skorčeve povesti in stoprav po smrti svojega znanca sem jo umel. Starega skorčka pa sem vzel potem v mesto in bil je moj zvesti tovariš. Iz mojega krožnika je jedel, na mojem vzglavju je spal in z menoj se je pogovarjal o preljubljenem Petru.

In še dandanes je pri meni. Nad mojimi knjigami sedi že leta in leta nepremakljiv, kajti ločiti se nisem mogel od njega tudi po njegovi smrti ne. Spremil me je med tem že v mnogo mesto, šel je z menoj v daljno tujino in kedar se ozrem va-nj, spomni me zlate mladosti, mrtvega znanca, daljne premile pomovine in skorčeve povesti.

